

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍC

Metodický list – Jaké množství vody skrývá skalice modrá?

Autor: Bronislava Halusková (2020)

Téma: Anorganické sloučeniny (učivo: soli kyslíkatých kyselin)

Forma výuky: Skupinová (pětičlenné skupiny)

Časová náročnost: 45–60 minut

Cílová skupina žáků: 9. ročník ZŠ a odpovídající ročníky víceletých gymnázií

Materiál pro jednu skupinu žáků: zadání úlohy, 1x porcelánový kelímek, trojnožka, sklokeramická síťka, chemické kleště, kahan, exsikátor, váhy, $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$, PSP.

Realizace BOV v praxi:

- Učitel rozdává všem pětičlenným skupinám žáků zadání úrovně 3 – motivační text a osnovu pracovního listu (výzkumný problém, potřebné pomůcky, postup a výsledky pozorování), připravené pomůcky a chemikálie.
- Žák začíná řešit úlohu v úrovni 3.
- V pracovním listu má žák k dispozici stanovený výzkumný problém učitelem a blokové schéma s návrhem řešení problémové situace.
- Do pracovního listu žák doplňuje potřebné pomůcky, postup a výsledky pozorování.

Doporučení:

Práci je lépe realizovat v seminářích, zájmových kroužcích apod. s větší časovou dotací (např. 2x45min.). Vlastní realizaci práce by měla předcházet teoretická příprava zaměřená na výpočty hmotnostního zlomku a názvosloví hydrátů. Během bádání je potřeba soustředit se na praktické provedení práce a vážení.

Návodné otázky při řešení badatelské úlohy:

1. Víte, co všechno musíte na začátku zvážit?
2. Umíte zapsat vzorec modré skalice?
3. Jak poznáte, že už se ze skalice vypařila všechna voda?
4. Umíte vypočítat teoretický obsah vody v modré skalici?
5. Proč dáváme, po odpaření vody, kelímek se skalicí do exsikátoru?

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA

SPOLOČNE BEZ HRANÍC

Jaké množství vody skrývá skalice modrá?

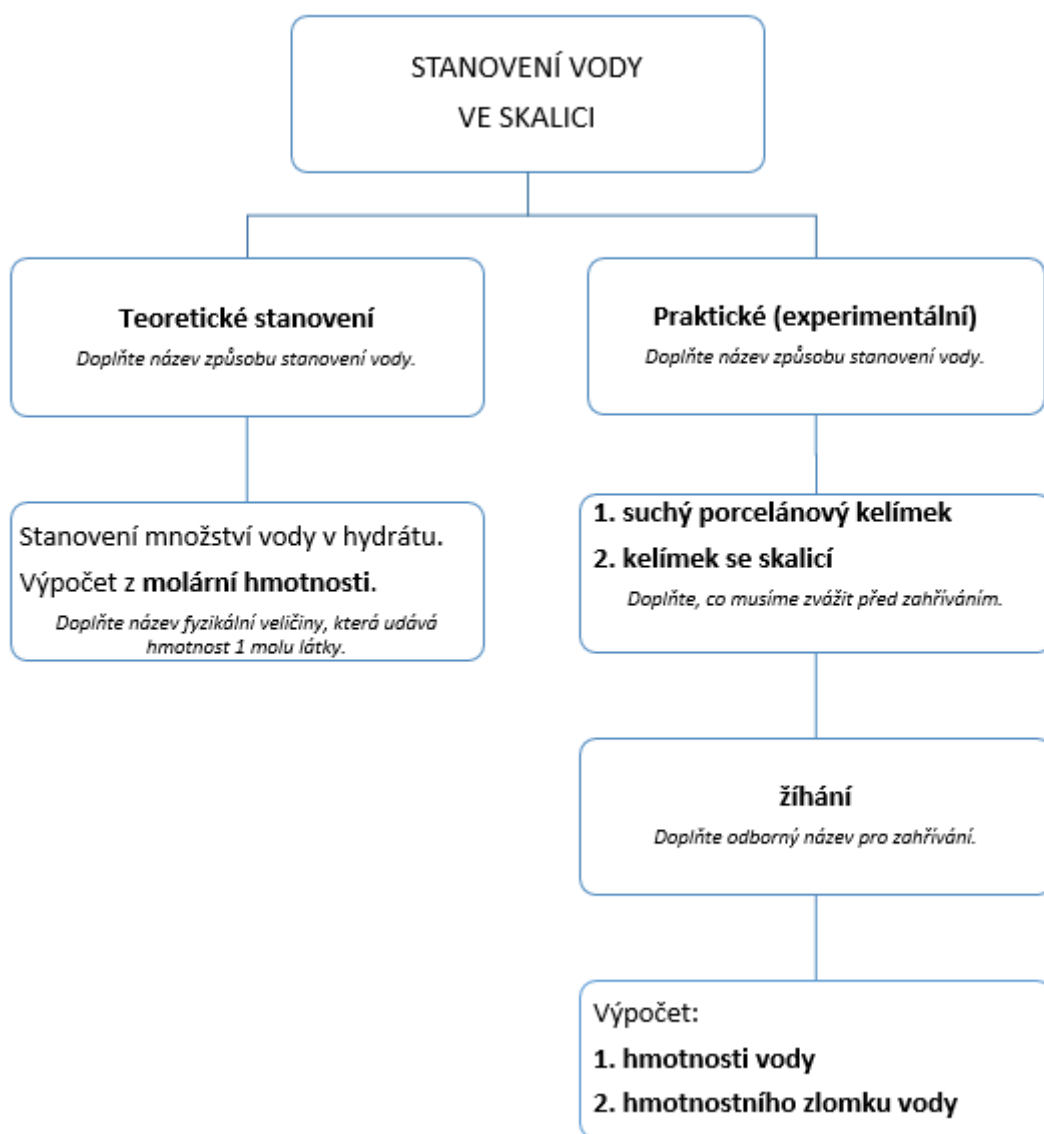

Některé soli vytvářejí krystaly, ve kterých jsou vázány molekuly vody. Takové soli se nazývají hydráty. Počet molekul vody v molekule je různý. Teplem dochází k uvolňování molekul vody z krystalů solí. Tento děj je doprovázen změnou barvy solí a změna se projeví po 7-15 minutách. Stanovení krystalové vody se laboratorně provádí pomocí metody nazývané gravimetrie (vážková analýza), která je založena na zjištění úbytku hmotnosti látky způsobeném uvolněním/“vypařením“ krystalové vody z krystalové mřížky při zvýšené teplotě. Při této metodě využíváme „tzv. těkatelnosti“ vody. Pro zjednodušení práce budeme zanedbávat obsah vzdušné vlhkosti-hyroskopické vlastnosti látek. Vaším úkolem je stanovit množství krystalové vody teoreticky a prakticky v procentech z 1 g navážky skalice. Experimentální stanovení úbytku vody proveďte ze dvou měření, pro výpočet použijte aritmetický průměr hmotnosti vody.

Autor motivačního textu: Halusková (2020)

Výzkumný problém a jeho řešení

Ověřit sumární vzorec modré skalice na základě stanovení množství krystalové vody.

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍC

Potřebné pomůcky a chemikálie

(Zde napiš, které pomůcky a chemikálie budeš k řešení problému požadovat).

4x porcelánový kelímek, trojnožka, sklokeramická síťka, chemické kleště, kahan, exsikátor, váhy, $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$.

Postup

(Zde napiš zkráceně v bodech postup řešení problému).

1. Do **zváženého** suchého porcelánového kelímku navážíme co nejpřesněji 1g skalice.
2. Kelímek vložíme do trianglu, který je umístěn na trojnožce.
3. Porcelánový kelímek se skalicí žiháme asi 15 min kahanem s mírným plamenem. Do 15 min by mělo dojít ke změně barvy vzorku na bílou-šedobílou.
4. Po skončení žihání skalice přeneseme porcelánový kelímek pomocí kleští do exsikátoru, kde jej necháme vychladnout na laboratorní teplotu.
5. Vypočítáme teoretický hmotnostní zlomek krystalové vody ve skalici modré v %.
6. Vypočítáme ze zjištěných hmotností procentuální obsah vody v molekule. Porovnáme s teoretickým obsahem krystalové vody ve skalici modré v %.

Výsledky pozorování

(Zde napiš postup výpočtů, zdůvodni výsledky své práce, porovnej procentuální obsah vody získaný teoretickým výpočtem a experimentálně).

	m_1	m_2	$m_2 - m_1$
1.			

m_1 = hmotnost prázdného kelímku

m_2 = hmotnost kelímku s CuSO_4 po žihání

$m_2 - m_1$ = hmotnost CuSO_4 po žihání

Výpočty: $M(\text{Cu}) = 63,5 \text{ g mol}^{-1}$, $M(\text{S}) = 32,1 \text{ g mol}^{-1}$, $M(\text{O}) = 16 \text{ g mol}^{-1}$, $M(\text{H}) = 1 \text{ g mol}^{-1}$

INTERREG V-A
SLOVENSKÁ REPUBLIKA
ČESKÁ REPUBLIKA

EURÓPSKA ÚNIA
EURÓPSKY FOND
REGIONÁLNEHO ROZVOJA
SPOLOČNE BEZ HRANÍC

Teoretická hodnota obsahu vody v molekule:

$$w(\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}) = \frac{m(5\text{H}_2\text{O})}{m(\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O})} \cdot 100\% = \frac{5 \cdot (1 \cdot 2 + 16) \cdot 100\%}{63,5 + 32,1 + 64 + 90} = 36,06\%$$

Hodnota obsahu vody v molekule z experimentálních hodnot:

V této práci jsme si ověřili přítomnost krystalové vody v molekule $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$. Teoreticky obsah krystalové vody v $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ je **36,06%**. Experimentálně zjištěná hodnota se liší od teoretické hodnoty o _____ %.

Doplňková úloha

Na 1 molekulu soli připadá různé množství vody. Dopln tabulku - názvy a vzorce solí:

Chemický název	Triviální název	Chemický vzorec
Dihydrát síranu vápenatého	Sádrovec	$\text{CaSO}_4 \cdot 2 \text{H}_2\text{O}$
Pentahydrát síranu měďnatého	Skalice modrá	$\text{CuSO}_4 \cdot 5 \text{H}_2\text{O}$
Heptahydrát síranu zinečnatého	Skalice bílá	$\text{ZnSO}_4 \cdot 7 \text{H}_2\text{O}$
Heptahydrát síranu železnatého	Skalice zelená	$\text{FeSO}_4 \cdot 7 \text{H}_2\text{O}$
Dekahydrát uhličitanu sodného	Krystalová soda	$\text{Na}_2\text{CO}_3 \cdot 10 \text{H}_2\text{O}$